

כינוס יושבי ראש האיגודים לרגל יום האתיקה הבינלאומי

פרסום ופרסומת רופאים, הרשומה הרפואית הלאומית, חוק התקציב
2006 והליך הבוררות עמדו במרכזו של הכינוס

המצב המשפטי בעולם

רוב המדינות קובעות שאסור לרופא לפרסם פרסומת מטעה או כוזבת, להשתמש בעדויות של מטופלים קודמים, להשוות את כישוריו לאלה של מטפלים אחרים, לקדם את עצמו בצורה גסה או מוגזמת. חלק מהמדינות אוסרות, בנוסף: הצעת מתנות, פרסומת הגורמת לזילות המקצוע, יצירת ציפיות מופרכות או מוגזמות, עידוד פנייה לא נחוצה או לא מתאימה לשירותי רפואה.

להוקיע התנהגות חריגה

הפרסומאי משה תאומים, מנכ"ל חברת גית"ם, שהשתתף אף הוא ביום העיון, אמר כי לא ניתן יהיה לעצור את פרסומות הרופאים בכלי התקשורת, וכי מבחינה זו "הסוסים כבר עזבו את האורווה". לדבריו, עד שנת 2000 - מי שרצה לפרסם מצא דרכים לעשות זאת. אי אפשר לעצור את הפרסומת ברפואה. תאומים היה פסימי בדבר התקנות שגיבש משרד הבריאות. לדעתו, מי שירצה בכך - ימצא דרכים לעקוף אותן, תוך המצאת פרסומות יצירתיות, הכוללות, למשל, שירה ומוזיקה. הפרסום, הוסיף תאומים, נועד להוכיח שהמפרסם הוא הטוב והיחיד בתחומו, ולכן קיים חשש רציני שפרסומות מסוימות יפגעו בכבוד המקצוע ובאנשים העוסקים בו. לדברי תאומים, יש להוקיע התנהגות חריגה ולעקור מן השורש עשבים שוטים. אם אנשי המקצוע יתירו חריגה מן הכללים, אל נתפלא אם הדבר יהפוך לנורמטיבי, אמר.

לקבוע רף תחתון

ציבור עורכי הדין הקדים את הרופאים

השמצה נגד רופא אחר; פרסומת המתחזה לכתבה עיתונאית; שימוש בתואר מומחה שלא אושר לפי החוק הישראלי; שימוש בתואר אקדמי במקצוע שאיננו רפואה בלי ציון תחום התואר, באופן שאדם סביר יחשוב כי מדובר בתואר ברפואה; ציון כהונה בתפקיד ציבורי על פי דין; שימוש בתואר פרופסור ברפואה שניתן מחוץ לישראל בלי לציין זאת.

מבחינת הצורה - אין להשתמש בשם, כינוי, תמונה, תצלום או דמות של אנשים ידועים או של מטופלים; אסורה פרסומת עם פזמון או מנגינה, פרסומת עם תמונה, ציור או צילום של איברי גוף מוצנעים.

התקנות אוסרות על פרסום בדרכים הבאות: פרסומת באמצעות סוכן מכירות, פרסומת הנשלח חת בדואר או מחולקת לתיבות דואר, למעט פרסום למטופלים קיימים; פרסומת בטלוויזיה או בקולנוע שאינה שקופית; פרסומת גדולה או בולטת מדי או ביותר מצבע אחד.

פרסומת באינטרנט - אין לפרסם באתר שאינו קשור לרפואה, בריאות, מסירת מידע לציבור או חדשות. אסורה פרסומת מלווה בצליל או מלל קולי או יצירת חלון פרסומת שלא במגבלות שנקבעו לעניין פרסומת בעיתון נות, בטלוויזיה ובקולנוע.

כמו כן, אסורה פרסומת שיש בה משום פגיעה בציבור: פרסום תעריפים ומחירים לטיפול, פרסומת שיש בה עידוד לצריכת טיפול רפואי שאינו חיוני על פי אמות מידה רפואיות מקובלות, בדרך של יצירת חשש או הפחדה; שימוש בשם, דיוקן, קול או כל פרט מזהה אחר של מטופל, בעבר או בהווה, אפילו בהסכמת המטופל; פרסום מבצעים, הנחות, חלוקת פרסים וכדומה עם קבלת טיפול רפואי; התניה או כריכה של מתן או קבלה של שירות רפואי ברכישתו או בקבלתו של שירות רפואי אחר.

לרגל יום האתיקה הבינלאומי, התקיימו ב-15 בספטמבר יום עיון בהשיתפות יושבי ראש האיגודים המקצועיים. הכינוס עסק בסוגיות אתיות מרכזיות העומדות על סדר היום של הרופא והרפואה.

פרסום ופרסומת רופאים

סוגיית הפרסום והפרסומת של רופאים היא, כידוע, סוגיה מורכבת, בעלת היבטים אתיים ומשפטיים. עו"ד מלכה בורו, מנהלת המחלקה המשפטית של הר"י, הציגה בפני באי הכינוס את המצב המשפטי בנוגע לפרסום רופאים:

עד לפני חמש שנים אסור היה לרופא לפרסם עצמו כלל כפי שהיה נהוג לגבי יתר המקצועות החופשיים. ניתן היה לו לפרסם בעיתון מדעי רק הודעה למטופליו על שינוי כתובת. בשנת 2000 שונה החוק, וכיום מותר פרסום רחב יותר.

בתיקון החקיקה נקבע, כי שר הבריאות יקבע בתקנות דרכים וצורות לפרסומת רופאים.

מטרת התקנות היתה לקבוע מה נחשבת פרסומת מטעה או פוגעת בכבוד המקצוע או בציבור. עד היום - כעבור חמש שנים - לא נקבעו התקנות. בימים אלה משרד הבריאות פועל להעביר את התקנות, על מנת להסדיר סוף-סוף את הנושא. תקנות אלה עולות בקנה אחד עם הכללים שקבעה לשכת האתיקה של הר"י.

מבחינת התכנים - קובעות התקנות כי אין לפרסם עובדות שגויות או מטעות, מידע לא נכון או מצג שווא, ואף לא לציין נתונים על הצלחה של טיפול רפואי, לרבות הבטחת תוצאות או יצירת ציפיות שווא; שבח למיומנותו, ידעותיו או כישוריו של הרופא; דברי זלזול או

כינוס יושבי ראש האיגודים. מימין לשמאל: פרופ' אבינעם רכס, משה תאומים וד"ר יורם בלשר

לסיכום דבריה, אמרה עו"ד ופנר כי על מנת לייסד את מערך הרשומה הרפואית הלאומית, יש צורך בהסדרת חקיקה ראשית, שתתייחס ספציפית לפרויקט ותעגן את ההגות הנדרשות. ואכן, משרד המשפטים מצדד בחקיקה כזאת.

חוק התקציב

במושב שהוקדש לתקציב המדינה לשנת 2006, דיבר השר חיים רמון על חוק ההסדרים ועל בעיות הנוגעות למערכת הבריאות. מצוקת המערכת נובעת, לדבריו, מהשקפת העולם של אנשי התקציב במשרד האוצר, הדומה לזו של הימין הרפובליקני בארצות הברית. בשנים 1995-1997, אמר רמון, לאחר הנהגת חוק ביטוח בריאות ממלכתי, היתה מערכת הבריאות במצב טוב. לאחר מכן, החלו להיגזל ממנה כמיליארד שקלים בעקבות ביטול מס מעסיקים וקיצוצים רבים ברמת השירותים.

הליך הבוררות

בכינוס הציגו עו"ד אורנה לין ויורם בלשר, יו"ר הר"י, את הליך הבוררות שהר"י עומדת בפניו. הליך זה מורכב מכמה נדבכים: תוספת שכר ושינוי פנסיוני, הקמת ועדה ציבורית, תהליך הבוררות - קביעת הסכם שכר חדש על ידי בורר. הבוררים שנבחרו הם, כידוע, יורם טורבוביץ, יורם גבאי ודוד בלומברג. האוצר ושאר המעסיקים מתנגדים לתהליך הבוררות, כיוון שהם רואים בו תקדים מסוכן שעלול להביא, מצדם, לאובדן השליטה על התוצאה. הר"י רואה בבוררות יתרון ברור, משום שההכרעה נתונה בידי אנשים עצמאים בדעותיהם, שאינם מוגבלים על ידי תכתיבי המערכת. ♦

הבריאות, במטרה להביא שיפור איכות הטיי פול הרפואי ולשיפור השירות הרפואי. עו"ד ופנר הציגה את הגדרת המשרד לרשויה מה הרפואית הלאומית, או רשומת בריאות לאומית: "איגום (הקבצה) של המידע הרפואי שנוצר אודות החולה באתרי הטיפול השונים (מרפאות, בתי החולים, מעבדות ומכונים) והצגתו למטפל בנקודת הטיפול". מדובר, למעשה, ברשומת בריאות וירטואליית; כלומר: כלי ליבוא ולהצגה של מידע, על פי דרישה ולצורך מפגש רפואי נתון, ללא יכולת שמירה ואחסון של המידע באופן מקומי או ריכוז במאגר נתונים מרכזי. כלומר, התמונה הרפואית האינטגרטיבית, ממקורות שונים, תתפוגג לאחר השימוש שיעשה בה על ידי המטפל ולא תישמר ככזו בשום מקום. לשם קידום ובחינת הנושא, הוקמו כמה ועדות, בהן ועדת היגוי עליונה, ועדת יישום, ועדת קידום וועדת טכנולוגיה וכן ועדת אתיקה ומשפט, שתפקידה לבחון את ההיבטים האתיים והמשפטיים הקשורים לחסיון המידע הרפואי, צנעת הפרט, חופש המידע וניהול סיכונים.

חשש מפגיעה בסוד הרפואי

עו"ד ופנר ציינה בדבריה, כי מיזם הרשומה הרפואית הלאומית מעורר את הסכנה שאנשים יימנעו מקבלת טיפול רפואי בשל החשש מפגיעה בסודם הרפואי. כמו כן, יש חשש לזליגות מידע לגופים בעלי אינטרסים, כמו חברות ביטוח. לדבריה, בעולם לא פועלת רשומת בריאות ברמה הלאומית, ואין הוכחות לאבטחת המידע, ליעילות התהליך ולהצדקתו. במדינות שונות, כדוגמת ארצות הברית, קנדה, בריטניה ואוסטרליה, מתקיימים עתה דיונים ערים על הקמת רשומה כזאת.

בתחום הפרסום העצמי, וכבר קבע כללי מותר ואסור בנושא זה. עו"ד אוהד מימון, חבר ועדת האתיקה הארצית וועדת הייעוץ לענייני פרסומת בלשכת עורכי הדין, הציג את הכללים, אך ציין כי "הראש היהודי ממציא פטנטים" מדי יום כדי לעקוף אותם. כך, למשל, קובעי הכללים לא חזו את התפתחות הטכנולוגיה, ויש בעיית אכיפה במיוחד בתחום הפרסום באינטרנט.

בדומה לדברי משה תאומים, גם עו"ד מימון טוען כי הפרסום הוא תופעה קיימת, וכי על האיגוד המקצועי לקבוע רף תחתון - תקנות כלליות שאין לחרוג מהן. לדבריו, אין להיתפס לכללים ספציפיים, כיוון שקשה להדביק את הקדמת הטכנולוגיה ואת אפשרויות הפרסום החדשות שהיא מציעה. פרופ' אבינעם רכס, יו"ר הלשכה לאתיקה של הר"י, ציין כי רופאים מפירים כיום את הכללים בנוגע לפרסום. הוא הציג דוגמאות לפרסומים אסורים באינטרנט, בשלטי חוצות, בתקשורת האלקטרונית ובעיתונות הכתובה. לדבריו, רופאים מפרסמים תוך שימוש בלשון מפליגה כדוגמת "הכי טוב", "ייחודי", "בלעדי" ואף "100 אחוז הצלחה".

לכל מרכז רפואי המכבד את עצמו, אמר פרופ' רכס, יש היום דובר, והרופאים למדו לעבוד באופן ישיר מול יחצ"נים. רופאים קונים עמודים שלמים בעיתונים, כדי לפרסם את עצמם. אלה פרסומות לא ראויות השוחקות את מעמד הרופאים ופוגעות בציבור, וסופן שהן הופכות את מקצוע הרפואה למצרך ככל מצרך אחר.

הרשומה הלאומית

מושב מיוחד ביום העיון הוקדש לנושא הרשומה הרפואית. עו"ד לאה ופנר, מזכ"ל הר"י, דיווחה על הפרויקט שמקדם משרד